

TÁJÉKOZTATÁSI MUNKA ÁLTALÁBAN

Hogyan egészítik ki egymást a fizikai és a társadalomtudományok publikációs gyakorlatára vonatkozó használatvizsgálatok és hivatkozásvizsgálatok

Összehasonlítva két jól ismert vizsgálatot W.D. GARVEY–N. LIN–C.E. NELSON: *Communication in the physical and social sciences = Science*, 170. köt. 1970. dec. 11. p. 1166–1173.

D.J. PRICE: *Citation measures of hard science, soft science, technology and nonscience*, in: C.E. NELSON–D.K. POLLACK: *Communication among scientists and engineers*, Lexington, 1970. p. 1–22.

megállapítható, hogy eltérő természetük ellenére kiegészítik egymást, eredményeik összeilleszthetők és a tudományos diszciplínák közti különbségekre vonatkozólag így új kérdéseket vetnek fel.

GARVEY használói vizsgálata két csoportban (természettudósok és társadalomtudósok) vizsgálja az információáramlás időbeni lefolyását a kutatás megkezdésétől az eredmények publikálásáig. PRICE hivatkozásvizsgálata arra tér ki, hogy e két csoport egymáshoz képest hogyan hasznosít egy megjelenési idejével körülhatárolt információtömeget. Sajátos módszere az ún. *Price-index*, amely a cikk által hivatkozott és az annak megjelenését megelőző öt éven belül publikált munkák arányát jelzi. Ez az arány a természettudományokban magasabb, aminek alapján PRICE azt állítja, hogy a természettudomány ismeretanyaga gyorsabb növekedésű, nagyobb mértékben támaszkodik a kutatási eredményekre, szemben a társadalomtudományokkal, ahol a régebbi vagy archiv dokumentumok jelentősége erőteljesebb.

A két vizsgálat eredményeinek egymásra helyezését többek között az teszi lehetővé, hogy a PRICE-nál szereplő öt év magában foglalja a GARVEY által elemzett publikáció-előtti időt is.

GARVEY adataiból kiderül, hogy a kutatás kezdete és publikálása közti időtartam mediánja a természettudományoknál 26, a társadalomtudományoknál 32 hónap. Ez azt jelenti, hogy a kutatás bázisát alkotó hivatkozások a publikálás időpontjában 2–2,5 évesek vagy ennél régebbiek, hiszen a folyamatban lévő munkákat a legfrissebb publikációk nem mindig befolyásolják. Ha feltételezzük, hogy teljesen új irányt adó publikációról szerez a tudós tudomást, a kutatás átfutási ideje 39 ill. 48 hónapra becsülhető, így a bázishivatkozások kora 3,5–4 évre nő.

Ezek alapján viszont úgy vélhetjük, hogy a *Price-index* értékét a kutatáshoz szükséges idő alapvetően befolyásolja.

PRICE adatai szerint indexe a természettudományoknál 52%, a társadalomtudományoknál 42%. A 10%-os eltérésre GARVEY vizsgálatából érdekes magyarázat nyerhető. Ez utóbbi szerint ugyanis a tisztán publikációs átfutási idő (azaz: az az idő, amelyet a közlemény a szerkesztőségben „elfekszik”) a természettudományoknál 6, a társadalomtudományoknál 12 hónap, tehát az ötéves vizsgálati időnek 10%-a ill. 20%-a. Könnyen lehet, hogy ez az a 10%-os eltérés, amely a *Price-indexek*-ben észlelhető különbséget magyarázza.

A fentiek alapján nyilvánvaló tehát, hogy az ötéves periódusban hivatkozásra hozzáférhető cikkek köre a két tudományterületen nem azonos. Feltehető azonban, hogy az ezt jelző *Price-index*-ben nemcsak (és nem elsősorban) az ismeretek növekedési ütemének különbözősége tükröződik, hanem a GARVEY által feltárt átfutási idő-eltérések is.

RAFSNIDER, J.: Complementarity between a use study and a citation study in considering publication practices in the physical and social sciences = Journal of the American Society for Information Science, 26. köt. 6. sz. 1975. p. 344–345./

* * *

(Sárdy Péter)

Bibliográfiai hivatkozások vizsgálata a *Nature*-ben, egy multidiszciplináris tudományos folyóiratban

A *Nature* érdekes és figyelemre méltó helyet foglal el a tekintélyes lapok között, mert a természettudományok és műszaki tudományok számos ága köréből tesz közzé kutatási eredményeket. Egy nem régen készült felmérés kimutatta, hogy *egyike a legtöbbet hivatkozott folyóiratoknak*, a könyvtárakban és a tudományos életben egyik leggyakrabban keresett folyóirat, végül egyike a legproduktívabb folyóiratoknak abban az értelemben, hogy sok referáló és indexelő folyóirat feldolgozza. *A Nature kétféle közleményt publikál: tanulmányokat, cikkeket, rövidebb közleményeket és szerkesztőségi leveleket.*

1965. januárjában megjelent 5 füzet (4966–4970 sz.) 327 közleményét vizsgálták meg a hivatkozások szempontjából, alapul véve a *Science Citation Index* kumulált 1965–1969-es és a további éves indexeit 1972-ig bezárólag.

1965–1972 között a 327 közlemény összesen 3965 alkalommal szerepel a bibliográfiai hivatkozásokban; közöttük 75 tanulmány 1557 alkalommal, 252 rövid cikk és levél pedig 2408 alkalommal.